

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ТЕОРІЇ ПРАВА

УДК 343.979

Т. В. КОРНЯКОВА,
доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри адміністративного і кримінального права Дніпропетровського національного університету ім. О. Гончара;
І. М. МОДЕНКО,
аспірант, викладач кафедри адміністративного і кримінального права Дніпропетровського національного університету ім. О. Гончара

ПРАВОВА СВІДОМІСТЬ – КРОК ДО ЗНИЩЕННЯ НАРКОТИЧНОЇ ЗЛОЧИННОСТІ

У статті досліджується зв'язок між наркоманією та деструктивністю нації. Проаналізовано стан наркоманії, на підставі чого визначена роль громадянського суспільства в системі протидії наркотизації. Розроблено шляхи зниження наркотичної злочинності.

Ключові слова: правосвідомість, наркозалежність, наркоманія, наркотизм, громадянське суспільство.

Постановка проблеми. Усі роки незалежності держави триває реформування в різних напрямках, і таких реформ відбулось безліч. Кожна реформа мала на меті побудову «нової країни», проте всі реформатори поза увагою залишали головне питання – виховання правової свідомості, тобто внутрішнього виховання. Зокрема, відчуття власної величі, спроможності до самообов'язковості та самоуправління; взаємоповаги та довіри людей один до одного, поваги до закону та осіб, які його реалізують, готовності дотримуватись норм і заборон закону та відчуття внутрішньої відповідальності. Кожна епоха реформувань залишає після себе, як правило, правові норми і принципи, які приживаються (перемоги), і ті, які відторгаються суспільством, викликають його руйнацію та занепад. І, на превеликий жаль, їх наслідки ще довго будуть хворобливими [1].

Жодна правова реформа не досягне мети без внутрішньої відповідальності – свідомості кожного громадянина. Болючою проблемою суспільства всі роки було розповсюдження наркозалежності.

Мета статті полягає в дослідженні впливу наркоманії на суспільство, на підставі чого розробити методи підвищення правової свідомості населення, що дозволить знизити рівень наркоманії в Україні.

Для досягнення даної мети необхідно одержати відповіді на такі питання:

1. Дати визначення поняттям «наркоманія», «наркотизм».

2. Дослідити зв'язок між наркоманією та деструктивністю нації.

3. Розробити методи зниження існуючого правового нігілізму суспільства у сфері наркообігу.

Об'єктом даного дослідження виступає рівень наркотизації суспільства.

Предметом дослідження виступає безпосередньо аналіз зв'язку між низьким рівнем правової свідомості та розвитком наркоманії.

Аналіз останніх досліджень. Дослідженню ролі правосвідомості присвячено чимало фундаментальних праць видатних вчених: Г. Аванесова, О. Костенка, Н. Кузнецової, Ю. Антоняна, О. Литвака, А. Ткачук, І. Туркевич, В. Тулякова, А. Тузова, Н. Юзікової.

Виклад основного матеріалу. Наркоманія є суспільно небезпечним явищем, оскільки негативно впливає на всі сфери життя. Наркозалежність – це неконтрольований, непереборний потяг до наркомістких речовин, який виражається як у фізичній, так і у психічній залежності. Ця проблема дуже гостро стоїть сьогодні в суспільстві, особливо від цього страждає громадянське суспільство. Наркоманія негативно впливає на його структуру, збільшуючи кількість асоціального елемента, з іншого – воно атакується наркобізнесом, мета якого деструктивна – ослабити соціальні зв'язки, замінити їх злочинними. Тобто знизити можливості громадянського суспільства як активного суб'єкта протидії наркоманії і боротьби з наркозлочинністю. Громадянському суспіль-

ству належить вагоме місце, адже воно виступає основою правової держави, втіленням «справжніх громадян», які взаємопов'язані правовою, політичною та моральною культурами. Правовий нігілізм, присутній у більшості населення, виступає рушійною силою розповсюдження наркотичного обігу, а разом із тим – розвитку беззаконня та хворобливості нації. Наркотизм – соціальне явище, яке виражається у постійній необхідності до вживання наркотичних та психотропних речовин [2]. Наркотичні засоби – це речовини, природні чи синтетичні, препарати, рослини, включені до переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів [3].

Наркоманія – це перш за все хвороба, наслідки якої фатальні, проте незважаючи на це, рідко зустрінеш людину, яка ніколи не вживала наркотики, та ще рідше – зі стійкими переконаннями до неприпустимості їх вживання. На даний час це практично міф.

З огляду на те, що наркоманія стала злочином внаслідок високої суспільної небезпеки, враховуючи її багатотисячну історію існування, та найголовніше – її вплив та ставлення до неї, – необхідне якісне правове виховання населення. У розрізі проблеми наркотичної злочинності – виховання недопустимості навіть спробувати наркомістку речовину.

У межах авторського дослідження було зроблено спробу визначити вплив рівня правосвідомості та ролі окремих джерел отримання правової інформації на розвиток наркотизму. За А. Ткачуком: «Правосвідомість – це сукупність суб'єктивних елементів правового регулювання ідей, теорій, почуттів, емоцій та правових установок, за посередництвом яких відображається правова сутність, формується ставлення до практики та юридичної практики» [4]. Правосвідомість та правова культура є елементами соціалізації особи та виступають фундаментом у формуванні мотивації щодо соціально прийнятної поведінки [1].

Злочин є прикладом соціально-негативної поведінки, яка загрожує правопорядку. Мотивація до вживання наркотиків може бути різною за своєю суттю, це і традиції, особливості, притаманні культурі, модні тенденції, підпорядкування певній людині або групі людей; гедоністичні мотиви – бажання випробувати потужні емоції, атарактичні мотиви – усунення негативних переживань і гіперактивація (стимуляція фізичної працездатності, активності).

Особи, які вживають наркотики, завдають безпосередньої шкоди насамперед власному здоров'ю. До того ж наркозалежні в силу специфіки своєї хвороби порушують норми права і суспільної моралі. Наркомани, як і алкоголіки, є потенційними жертвами злочинних посягань і у стані наркотичного сп'яніння не

можуть належним чином оцінювати ситуацію, що склалася, і тому стають її заручниками.

У цьому аспекті, оскільки порушення правопорядку «вимушене», громадянське суспільство повинно створити умови для лікування, повернення хворого на наркоманію до повноцінного життя. Найбільш ефективним способом вирішення цієї проблеми на рівні громадянського суспільства є діяльність громадських організацій, асоціацій, общин, благодійних фондів тощо. Саме ці структури громадянського суспільства виступають своєрідним дистрибутором між наркозалежним та державою, залучаючи їх до свідомого зацікавленого процесу поступового відновлення позитивних соціальних зв'язків і повернення врешті-решт до повноцінного життя. Цим самим, на нашу думку, громадянське суспільство із пасивного суб'єкта стає свідомим активним чинником протидії наркоманії, демонструючи реальну правову захищеність того, хто довгий час був ізгоєм.

У цьому і полягає гуманістична природа громадянського суспільства. Специфікою наркоманії в Україні як засобу деформації громадянського суспільства є те, що на відміну від інших країн, де наркозживання в основному – справа індивідуальна, у нашій країні вона має груповий характер. Це, зокрема, призводить до поширення серед наркоманів «спільних» хвороб, а також сприяє формуванню власної субкультури, розповсюдженню «вторинних» кримінальних стосунків і, у кінцевому рахунку, маргіналізації споживачів наркотиків, що особливо негативно відбивається на громадянському суспільстві, структура якого має головним чином асоціативний характер.

Найгірше для громадянського суспільства в тому, що наркоманія стала своєрідною рушійною силою криміналізації суспільства. Наркотичні злочини особливі за своєю природою, адже їх жертвами виступають особи, стосовно яких вчиняються «наркотичні злочини», їх близьке оточення та «жертви другого рівня» – люди, стосовно яких вчинено злочини (вбивства, крадіжки, шахрайство) з метою отримання засобів (кошти, майно, безпосередньо наркотичні речовини), за допомогою яких можна здобути наркотичні, психотропні речовини, їх аналоги або прекурсори.

Як свідчить практика, у більшості випадків протиправні діяння вчиняються через неадекватну поведінку самої жертви злочину. Це пов'язано з особливостями ситуаційного стану, знаходження останніх у стані алкогольного сп'яніння або хворобливого стану, внаслідок психічних розладів, наявності фізичних вад, легковірної поведінки та внаслідок інших причин. До того ж несвоєчасне звернення до правоохоронних органів або нереагування останніх на звернення потерпілих є підставою для розповсю-

дження злочинності та розвитку наркотичного бізнесу.

Негатив ще й у тому, що в цей «бізнес» втягнуті не лише наркозалежні, а й більш широке коло осіб – виробники, кур'єри, дистриб'ютори, оптові розповсюджувачі, співробітники фінансових та банківських установ, правоохоронці, митники, власники наркопритонів, сприяючи зростанню в суспільстві значного прошарку злочинності. Наркотичний бізнес – процес неконтрольований та достеменно невідомий, тому і рівень соціальної небезпеки вищий, аніж здається. Легкодоступність наркотиків сприяє їх швидкому розповсюдженню, підвищує рівень латентності, що призводить до посилення уразливості населення. Це призводить до розширення зв'язків між наркоживанням і злочинністю, сприяючи зростанню їх багатоманітності, проникненню в правоохоронні органи і органи влади.

Наркоманія є асоціальним явищем, для знищення якого необхідно подолати існуючий правовий нігілізм, аби закони почали поважати та виконувати. Необхідно створити стабільність та однаковість

у регулюванні суспільних відносин. Посилити авторитет органів державної влади.

Підвищити рівень правосвідомості населення. Право необхідно розуміти, проте це не кожному під силу. Для пересічного громадянина це складно, враховуючи прогалини у праві та в багатьох випадках відсутність механізму реалізації, що і відбувається з наркотичною злочинністю, – практично неможливо. Оскільки злочин – приклад девіантної поведінки, розвиток правової культури – той важіль, який зруйнує соціальну дезадаптацію та направить соціум до громадянського суспільства, Україну – до ідеалу правової держави.

Висновок. Підвищення рівня правової свідомості дозволить сформувати неприпустимість до вживання наркотичних речовин, що знизить рівень наркотичної злочинності. Зміна світогляду – перехід від всюдозволеності, «хибних» тенденцій у міркуванні до якісно нового рівня незалежності соціуму – запорука побудови здорової нації, незалежної від нав'язливих канонів та пагубних звичок.

ЛІТЕРАТУРА

1. Корнякова Т. В., Юзікова Н. С. Кримінально-правове виховання – підґрунтя розвитку правової сучасної держави. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. Спецвипуск, 2017. Ч. 1. С. 42–44.
2. Корнякова Т. В., Юзікова Н. С. Кримінологія : навч. посіб. для підгот. до екзаменів. 2-ге вид., оновл. та допов. Дніпро : ЛІРА, 2017. С. 110.
3. Про наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори: Закон України від 15.02.1995 № 60/95-ВР. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/60/95-вр>. Ст. 1.
4. Ткачук А. Роль правосвідомості та правової культури у формуванні правової держави. *Право України*. 2012. № 1–2. С. 421–425.

REFERENCES

1. Korniakova, T.V., Yuzikova, N.S. (2017). Kryminalno-pravove vykhovannia – pidgruntia rozvytku pravovoi suchasnoi derzhavy [Criminal education is the basis for the development of the legal modern state]. *Aktualni problemy vitchyznianoï yurysprudentsii. Spetsvypusk – Actual problems of domestic jurisprudence. Special Issue, ch.1, 42–44* [in Ukrainian].
2. Korniakova, T.V., Yuzikova, N.S. (2017). *Kryminolohiia [Criminology] (2nd Ed.)* Dnipro: LIRA [in Ukrainian].
3. Pro narkotychni zasoby, psykhotropni rehovyny i prekursori: Zakon Ukrainy vid 15.02.1995 № 60/95-VR [On Narcotic Drugs, Psychotropic Substances and Precursors]. *zakon2.rada.gov.ua*. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/60/95-вр> [in Ukrainian].
4. Tkachuk, A. (2012). Rol pravovidomosti ta pravovoi kultury u formuvanni pravovoi derzhavy. *Pravo Ukrainy – Law of Ukraine, 1–2, 421–425* [in Ukrainian].

Т. В. КОРНЯКОВА,

доктор юридических наук, профессор, заведующий кафедрой административного и уголовного права
Днепропетровского национального университета им. О. Гончара;

И. М. МОДЕНКО,

аспирант, преподаватель кафедры административного и уголовного права Днепропетровского
национального университета им. О. Гончара

ПРАВОВОЕ СОЗНАНИЕ – ШАГ К УНИЧТОЖЕНИЮ НАРКОТИЧЕСКОЙ ПРЕСТУПНОСТИ

В статье исследуется связь между наркоманией и деструктивностью нации. Проанализировано состояние наркомании, на основании чего определена роль гражданского общества в системе противодействия наркотизации. Разработаны пути снижения наркотической преступности.

Ключевые слова: правосознание, наркозависимость, наркомания, наркотизм, гражданское общество.

T. V. KORNIAKOVA,

2nd Phd, Professor, Head of the Department of Administrative and Criminal Law
of Dnipropetrovsk National University O. Gonchar

I. M. MODENKO,

postgraduate student, teacher Department of administrative and criminal law
of Dnipropetrovsk National University O. Gonchar

LEGAL CONSCIOUSNESS IS THE STEP TO REDUCE NARCOTIC CRIME

Problem setting. All the years of state independence the reforms in various directions are undergoing, and there has been a lot of such reforms. Each reform was aimed at the construction of a “new country”, but all reformers left out the main issue - education of legal consciousness, that is, internal education. In particular, the sense of own grandeur, ability to self-determination and self-management; mutual respect and people’s trust in each other, respect for the law and those who implement it, readiness to comply with the norms and prohibitions of the law, and the sense of internal responsibility.

Target of research. The purpose of the paper is to study the impact of drug addiction on society, on this basis to develop methods for raising the legal awareness of the population that will reduce the level of drug addiction in Ukraine.

Analysis of recent researches and publication. The role of legal consciousness has been studied by prominent scholars in their different works: G. Avanesova, A. Kostenko, N. Kuznetsova, Yu. Antonian, A. Litvak, A. Tkachuk, I. Turkevich, V. Tulyakov, A. Tuzov, N. Yuzikova.

Article’s main body. The article examines the relationship between drug addiction and the destructiveness of the nation. The state of addiction has been analyzed, on the basis of which the role of civil society in the system of counteraction to narcosis has been determined. The ways to reduce drug crime have been developed. It has been pointed out that drug addiction is an antisocial phenomenon, it is necessary to overcome the existing legal nihilism for its elimination, in order for laws to be respected and enforced. It is necessary to create stability and uniformity in the regulation of social relations. Strengthen the authority of public authorities. It is emphasized on the need to raise the level of legal awareness of the population, since the crime is an example of deviant behavior, the development of legal culture, that lever, which will destroy social maladaptation and direct the society to civil society, Ukraine - to the ideal of a law-governed state.

Conclusion and prospects for the development. Increasing the level of legal consciousness will allow the formation of inadmissibility of the use of narcotic substances that will reduce the level of narcotic crime. A change in the outlook – the transition from permissiveness, “false” tendencies to reasoning to a qualitatively new level of independence of society – is the key to building a healthy nation, independent of obsessive canons and harmful habits.

Key words: legal awareness, drug addiction, narcosis, civil society.

Корнякова Т. В., Моденко І. М. Правова свідомість – крок до знищення наркотичної злочинності. *Право та інноваційне суспільство* : електрон. наук. вид. 2017. № 2 (9). URL: <http://apir.org.ua/wp-content/uploads/2017/12/KorniyakovaModenko9.pdf>.